

พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
สู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด
Local History Dynamics for Management, Promotion of Tourism
Charm by Community to Policy Formulation at the Local
and Provincial Levels

อนันต์ อุปสอด¹ ชุตินิษฐ์ ปานคำ² วิศว์ เศรษฐกร³
Anan Upasod, Chutinit Pankham, Wit Setthakorn

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างรายได้เพิ่มในชุมชน สร้างการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ประยุกต์ทักษะการให้บริการและสื่อสารกับลูกค้าทั้งภายในและภายนอกได้อย่างน่าประทับใจ ดำรงซึ่งเอกลักษณ์ภายในพื้นที่และวัฒนธรรมอันดีงามให้กับชุมชน และเพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่เมาะและบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง รวม 3 พื้นที่ ๆ ละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน การท่องเที่ยวจังหวัดลำปางและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ได้กำหนดนโยบายและรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ผ่านการสื่อสารจากเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนตามรอยวิถีวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ต่างกันตามบริบทของพื้นที่ดังนี้ 1.บ้านแม่แจ่ม มีเรื่องเล่าผ่านต้นแมคคาดีเมียต้นแรกเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชน 2.บ้านจำปุย มีเรื่องเล่าผ่านศาลพ่อเจ้าประตู่ผาที่มีความรักบ้านเมืองปกป้องให้พ้นจากอริศัตรูตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 3. บ้านโป่งน้ำร้อน มีเรื่องเล่าผ่านต้นมะม่วงต้นแรกอายุกว่า 100 ปี จุดเริ่มต้นของ

Received: 2022-02-04 Revised: 2022-02-25 Accepted: 2022-03-15

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: ananupsod9541@gmail.com

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

ชุมชนและบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติที่สร้างรายได้สู่ชุมชน ทั้งสามพื้นที่ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตคู่กับอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยการสืบทอดและดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีอันดั้งเดิมมาจนปัจจุบัน

คำสำคัญ (Keywords): พลวัต; ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น; การท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this article were to Local history dynamics for management, promotion of tourism charm by community to policy formulation at the local and provincial levels for develop a community-based tourism plan to generate. Additional, income in the community build a good host to apply impressive service skills and communicate with both internal and external customers. This unique living space and culture to the community and to propel tourism model to the policy in the area of each community. The qualitative research using in-depth interviews, focus groups discussion and sample groups were community leaders, community development, tourism entrepreneurs of Ban Mae Jam, Mueang Pan District, Ban Cham Pui District, Mae Mo District and Ban Pong Nam Ron. Serm Ngam District, Lampang Province. The research results were found that Policy formulation with the participation of community leaders District Administrative Office of Tourism Development Community, Lampang and tour operators. Established policies and forms of tourism in the area through historical stories, communities, following cultural traditions with different identities in the context of the area as follows: Baan Maejam Mueang Pan District, Lampang Province, which has the first macadamia tree as a starting point for the community and conveying lifestyles. Baan Jampui Mae Moh District, Lampang Province, that are bound by the Shrine of the Pratu Pha Shrine that have a love of the country to protected from enemies until present. Baan Pongnamron SoermNgam District, Lampang Province that the story will be followed in the culture traces use story telling through the first 100-year-old mango tree as a starting point for the community and natural hot springs that generate income to the community. Those areas share a unique lifestyle along with local cuisine. With the existence of cultural heritage and traditions to the present.

Keywords: Dynamics; Local History; Tourism

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันนโยบายเศรษฐกิจในหลายประเทศไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการขยายตัวเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างทั่วถึงด้วย ปัญหาความเหลื่อมล้ำจึงได้รับความสนใจมากขึ้น เพราะเป็นกระแสดังกล่าวที่ครัวเรือนแต่ละกลุ่มจะได้รับผลดีจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทั่วถึงมากขึ้นเพียงใด นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำที่อยู่ในระดับสูงมาเป็นเวลานานยังอาจบั่นทอนอัตราการเติบโตและเสถียรภาพโดยรวมของเศรษฐกิจได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

รัฐบาลไทยมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคมให้ชุมชนเข้าถึงการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน ด้วยการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต รายได้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่หลากหลายศาสตร์สอดคล้องกับปรัชญาและพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ว่า “มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” และการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (University Engagement) ที่มีการบูรณาการงานวิจัย กับการจัดการเรียนการสอนการบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ออนไลน์)

จากประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมในภาพกว้างและนโยบายหลักในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำของภาครัฐ ตลอดจนพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ สามารถที่จะสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อที่จะก่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต ในมิติเศรษฐกิจ ได้แก่ ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ผลผลิตในชุมชนได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐาน สามารถแข่งขันในตลาดใหม่ได้ด้วยนวัตกรรมมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสร้างความตระหนัก รัก ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ส่วนมิติทางสังคมได้แก่ การจัดการตนเองของชุมชน เพื่อนำไปสู่ชุมชนต้นแบบ รวมถึงสุขภาวะที่ดี การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่ายในทุกระดับทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมทั้งการผลักดันเป็นประเด็นไปสู่นโยบายในระดับพื้นที่ หรือระดับจังหวัด นอกจากนี้ยังเน้น การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ภายใต้ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ที่สอดคล้องกับ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อันเป็นการต่อยอดพื้นที่ดำเนินการ มุ่งเน้นการบริหารจัดการที่ดี ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนการเชื่อมโยงความโดดเด่นที่สะท้อนถึง “อัตวิถิชุมชน” เข้ากับการสร้างมูลค่า และคุณค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน มุ่งเน้นพื้นที่วิจัยใน 3 แห่งคือ บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่เมาะ และบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาพลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชน : บ้านแม่แจ่ม อำเภอมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่เมาะ และบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสามารถจัดการการท่องเที่ยวให้มีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้นและสามารถส่งเสริมด้านเศรษฐกิจที่ยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อวิเคราะห์พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาการจัดทำแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้เพิ่มในชุมชน
3. เพื่อสร้างการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และประยุกต์ทักษะในการให้บริการและสื่อสารกับลูกค้าทั้งภายในและภายนอกได้อย่างน่าประทับใจโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ภายในพื้นที่และวัฒนธรรมได้อย่างมั่นใจให้กับหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. เพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม เพื่อแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ด้วยกระบวนการจัดเวทีสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการค้นหาศักยภาพทุนของชุมชนโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม (Participatory and Non-Participatory Observation) ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนได้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งาน กิจกรรมและการประชุมประกอบการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในครั้งแรกโดยพิจารณาจากการเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน : บ้านแม่แจ่ม อำเภอมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่เมาะและบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เพื่อทำการเก็บข้อมูล โดยทำการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 กลุ่มคือ 1. ผู้ประกอบการภายในชุมชนเช่น กลุ่มอาหาร, กลุ่มทอผ้า, กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ 2. กลุ่มผู้ประกอบการ เช่น ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว, ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ 3. ผู้นำ

ท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร บุคลากรที่เกี่ยวข้องของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด โรงเรียน ในพื้นที่ เป็นต้น และ 4. ผู้นำทางความคิด เช่น ปราชญ์ชุมชน รวม 3 พื้นที่ ๆ ละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเหมาะสม (นิภา ศรีไพโรจน์, 2531)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้น การบันทึกข้อมูลภาคสนามจำเป็นต้องระบุนรายละเอียดต่างๆ ที่นักวิจัยได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมด้านการประกอบอาหารพื้นบ้าน จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือช่วยในการวิจัยหลายประเภท นอกจากจะใช้ตัวของคณะผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ประเด็นคำถามจะมีความยืดหยุ่น คณะผู้วิจัยสามารถปรับคำถามได้ตามสถานการณ์ในขณะสัมภาษณ์

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือ คณะผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการใช้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษารวสอบและรองรับความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่เสนอ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 อังโน ไจทิพย์ สอนดี, 2543)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ก่อนทำการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในการศึกษาศักยภาพทุนของชุมชน โดยได้ทำการรวบรวมศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องบริบทของพื้นที่ก่อน เพื่อศึกษาความเป็นมาและขั้นตอนกระบวนการต่างๆของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการลงภาคสนาม และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรอย่างเป็นทางการกับบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) กับบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกกับผู้ที่มีบทบาทด้านการส่งเสริมและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนการสังเกตการณ์ (Observation) ในการทำกิจกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีมาวิเคราะห์และตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษาโดยใช้ทัศนะของคนใน (Emic) และทัศนะของคนนอก (Etic) มาช่วยอธิบายปรากฏการณ์ จากนั้นทำการจำแนกข้อมูล ตีความข้อมูล โดยอาศัยเครื่องมือทางความคิด (Conceptual Tools) โดยมีกรอบการวิเคราะห์ซึ่งใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ใช้ภาพรวมของปรากฏการณ์ ใช้บริบทของปรากฏการณ์มาอภิปรายผลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Descriptive) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้านการปกครองทั้งสามหมู่บ้าน มีความเป็นมาดังนี้ กรณีหมู่บ้านแม่แจ่มตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง มีการตั้งถิ่นฐานประมาณ 50 หลังคามานับปัจจุบันมีประมาณ 200 หลังคา การปกครองที่ปรากฏชัดเจนดังนี้ 1.พ.ศ. 2520 – 2532 มีผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนคือนายสุคำ หลักหมื่น 2.พ.ศ. 2532 – 2548 ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ ผู้ใหญ่คำ กันทา 3.ผู้ใหญ่เจริญ หมื่นคำลือ 4. ผู้ใหญ่สุวรรณ มูลคำดี 5.ผู้ใหญ่สุคำ หลักหมื่น 6.ผู้ใหญ่สมบัติ ปาแก้ว

ในอดีตที่ผ่านมาการปกครองในพื้นที่จะเป็นแบบพี่น้อง อยู่แบบครอบครัว อยู่อย่างเคารพนับถือกันไม่ก้าวร้าว ไม่รังเกียจคนจน ในชุมชนมีพี่น้องชาติพันธุ์อยู่ด้วยกันดังนี้ คนเมือง ลาหู่ เหย้า ผสมผสานไทยใหญ่ อีโก้ และการปกครองชุมชนจะมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาจากแต่ละชนเผ่า เสมือนเป็นพ่อหลวงในชุมชนของตนเองมีอำนาจในการบริหารจัดการชุมชนได้ ยกเว้นการเซ็นเอกสารต้องให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เซ็นแต่เพียงผู้เดียวในการโยกย้ายถิ่นฐานมาจากแม่ชะจาน จังหวัดเชียงราย มาจากดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ บ้านต้นจุ่น แม่แจ่มนอก แม่แจ่มใน มารวมอยู่ร่วมกันประมาณ 9 ปีก่อนการเข้ามาหาเลี้ยงชีพจากการเก็บของป่า ทำป่าเหมี้ยงมาแต่ดั้งเดิมซึ่งเหมี้ยงออกเองโดยธรรมชาติ ต่อมามีการผสมผสานทำให้เกิดการแปรพันธุ์สมัยท่านผู้ว่าสามารถ ลอยฟ้ามาเป็นนายอำเภอ วิถีชีวิตชุมชนเรียบง่าย แต่เดิมถนนเป็นทางเดินม้า วัว ไปพักโปง อาหารการกินก็จะตามธรรมชาติ วิธีรักษา ก็จะแขวนตากไว้บนเตาครัวไฟ

แผนพัฒนาชุมชนต้องอาศัย องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ขับเคลื่อนและส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งบ้านแม่แจ่มเป็นทางผ่านไปจังหวัดเชียงใหม่ได้ใกล้กว่าจังหวัดลำปาง ทำให้ชุมชนมีความสนใจในการขับเคลื่อนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวและได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดลำปาง ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ได้เป็นที่รู้จักกันในเมืองที่มีอากาศเย็นตลอดปี และเป็นหมู่บ้านที่ถือว่ายังคงใหม่มาสำหรับการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง ภายในหมู่บ้านจะมีอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวหลายอย่างที่น่าสนใจและพร้อมจะให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาชม ทั้งทางด้านธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ห่างจากอุทยานฯ แจ้ซ้อนมาประมาณ 30 กิโลเมตร หมู่บ้านแห่งนี้มีภูเขาโอบล้อมทำให้มีอากาศเย็นสบายตลอดปี และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่นี้และบริเวณโดยรอบจะเป็นชาวไทยภูเขา ทั้งเผ่าเย้าและลาหู่ จึงมีประเพณี วัฒนธรรม ภาษาพูดและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ต่างกันไป คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่แล้วทำเกษตรกรรม โดยมีการส่งเสริมให้ปลูกพืชผลไม้เมืองหนาวอย่างลูกพลับ สาลี่ อะโวคาโด เสาวรส แต่ที่ทำกันจนเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมๆ ก็คือ “กาแฟอะราบิกา” คุณภาพดี ชาวบ้านปลูกกันมากกว่า 20 ปีโดยการสนับสนุนจากโครงการหลวง กาแฟของที่นี่ขึ้นชื่อในเรื่องของการเป็นเกษตรอินทรีย์ ไม่ใช่สารพิษ อีกหนึ่งผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ให้คนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีก็คือ “ถั่วแมคคาเดเมีย” เนื่องจากดินที่อุดมสมบูรณ์และสภาพอากาศเหมาะสม ที่นี้จึงสามารถปลูกต้นแมคคาเดเมียและให้ผลผลิตได้เป็นอย่างดี เป็นที่ต้องการของตลาด และนอกจากจะกินผลอบแห้งแล้ว คนที่นี่ยังคิดค้นเมนูพิเศษอย่าง “น้ำพริกแมคคาเดเมีย” ที่นำเอาถั่วแมคคาเดเมียมาตำรวมกับพริกหนุ่ม หอมแดง กระเทียม กลายเป็นน้ำพริกรสชาติหอมมันแปลกไปอีกแบบ

นอกจากนั้นแล้วยังมีการทำเกษตรปลูกสวนส้ม ปลูกพริกหวาน รวมไปถึงอาชีพเสริมอย่างการทอผ้าส่งให้ศูนย์ศิลปาชีพและการจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

กรณีบ้านจำปุย หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ได้มีการก่อตั้งหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการมาประมาณ 100 กว่าปี สภาพหมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบสูง อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ของป่า และสัตว์ป่านานาชนิด ชาวบ้านมีอาชีพหาของป่า ทำการเกษตรเป็นหลักและมีอาชีพรับจ้างทั่วไป บ้านจำปุยมีกลุ่มบ้าน (ป๊อกบ้าน) กระจายอยู่ 3 กลุ่ม คือ จำปุย ห้วยตาดและปางผักหละ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 58 , ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 40 และอื่น ๆ ร้อยละ 2 มีบ่อน้ำซึมไหลออกมาให้ชาวบ้านได้ใช้อุปโภค – บริโภค “บ้านจำปุย” ที่มาของชื่อหมู่บ้านคือ ต้นปุยที่อยู่ข้างบ่อน้ำธรรมชาติ มีแหล่งน้ำ ห้วยแม่เมาะ ห้วยตาดน้อย ห้วยตาดหลวง เลี้ยงชีวิตของชาวบ้านกลุ่มห้วยตาดและปางผักหละ ชาวบ้านอาศัยอยู่ด้วยกันด้วยความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบ้านจำปุย หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บนถนน สายลำปาง – จาว – พะเยา – เชียงราย อันเป็นจุดยุทธศาสตร์ เชื่อมต่อประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนฯ อีกทั้งเป็นศูนย์กลางความเชื่อทางจิตวิญญาณ เช่น ศาลเจ้าพ่อประตุม้า และ พระมหาเจดีย์พุทธคยา มีความหลากหลายทางระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น ผาปึกธง , ถ้ำผายก , ถ้ำเด่นวัว , แหล่งดุนก , พรรณไม้กล้วยไม้หายาก เป็นแหล่งผลิตผลไม้พืชผักปลอดสารพิษที่หลากหลาย เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น อีวเมี่ยน, ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง)และชนมอญอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่มีหลากหลายชนเผ่า อาทิเช่น ชาติพันธุ์เผ่าอีวเมี่ยน (เหยา) โยกย้ายถิ่นฐานมาจากเชียงแสน/เชียงของ จังหวัดเชียงราย ประมาณ 30 หลังคาชาติพันธุ์กระเหรี่ยง โยกย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากก่อนบ้านจำปุยประมาณ 10 หลังคา ปัจจุบันประมาณ 40 หลังคา มีต้นมะขามอายุกว่าร้อยปีที่มาตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธุ์มอญ โยกย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศลาวตอนเหนือสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และมองประเทศไทยเป็นประเทศที่ปลอดภัย มาทำมาหากิน (รับจ้าง)ชุมชนชาวจีนที่ชุมชนสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปัจจุบันมีประมาณ 20 หลังคา คนพื้นเมือง บริบทด้านความเชื่อ 50 เปอร์เซ็นต์ มีความเชื่อด้านผี ไหว้เจ้าที่ ผีเจ้าบ้าน ผีเจ้านายอย่างเช่นเจ้าพ่อประตุม้า วิสัยทัศน์ของหมู่บ้านได้แก่ “หมู่บ้านปลอดภัยปลอดภัย ดำเนินชีวิตภายใต้ประชาธิปไตย พึ่งพาตนเองได้ตามวิถีชีวิตพอเพียงตามหลักปรัชญาของพ่อหลวงของแผ่นดิน”

บ้านจำปุยมีสภาพเป็นพื้นที่ราบสูง อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่านานาชนิด มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 196 ครัวเรือน (ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2561) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน 4 กลุ่ม คือ อีวเมี่ยน (เหยา) ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) มอญ และคนพื้นเมือง บ้านจำปุยมีภูมิปัญญาที่โดดเด่นแตกต่างกัน เช่น ภูมิปัญญาของอีวเมี่ยนจะโดดเด่นในเรื่อง การปลูกข้าวตอย (ขุจิม) การทอดข้าวตอย (ขุดประจำเผ่า) และการถักตะกร้อใส่ไข่แดงสำหรับแจกในปีใหม่ ภูมิปัญญาของปกาเกอญอ จะโดดเด่นในเรื่อง การทอผ้าสำหรับชนเผ่า การสานผักมิดพัว ส่วนมอญมีภูมิปัญญาที่โดดเด่น คือ การทอผ้าเพื่อทำชุดแต่งกายประจำเผ่า ยาสมุนไพรแก้ไอ และคนพื้นเมืองส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาที่โดดเด่นเกี่ยวกับการเกษตร การจักสาน และการเลี้ยงสัตว์ และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และสวยงาม

ภายในหมู่บ้านหลายแห่ง เช่น ผาปึกธง ศาลเจ้าพ่อประตุผา ภาพเขียนสีโบราณ บ้านพักโฮมสเตย์ ลานค้าชุมชน ร้านค้าสมุนไพรริมทาง สวนผลไม้ และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจ คือ ผาปึกอ้วมเมียนผลไม้ สมุนไพร น้ำผึ้งป่า ผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

กรณีบ้านโป่งน้ำร้อน ม. 1 ต.เสริมกลาง อ.เสริมงาม จ.ลำปาง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในแถบภูเขาอาศัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำเสริมงาม จำนวน 123 ครัวเรือน จำนวนประชากร 475 คน แต่เดิมมีการโยกย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภอสี จังหวัดลำพูน (อำเภอทุ่งหัวช้างในปัจจุบัน) ประมาณปี พ.ศ.2440 ได้มีการย้ายครอบครัวมา 7 ครอบครัวคือ ครอบครัวพ่อหลวงปืด ปืดแฮ พ่อหลวงหอม จินวัน พ่อหลวงตีบ วันดู พ่อหลวงอ้าย ปืดอ้าย ห่อหลวงแก้ว วันดู พ่อหลวงตา เชียงแก้ว ต่อมาก็ย้ายมาเพิ่มอีก 14 ครัวเรือน สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานเพราะชาวบ้านตายด้วยโรคระบาด (โรคห่า) ได้กระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ปลายนา ที่สวน ไร่เลื่อนลอย ตามหุบเขาและลำห้วยต่างๆ ต่อมาได้รวมกันตั้งหมู่บ้านโป่งน้ำร้อน 31 หลังคาเรือน ต่อมาชนพื้นเมืองได้เข้ามาทำมาหากินในพื้นที่และได้แต่งงานกับชนเผ่าก็ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นครอบครัว ปัจจุบันมีโรงเรียนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ทำอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ (วัว ควาย หมู ไก่) ร้อยละ 10 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ปัจจุบันชุมชนที่มีบ่อน้ำร้อนจากธรรมชาติ และน้ำตกแม่พิม ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าปกาเกอะญอ ที่อาศัยอยู่กับป่าอย่างเรียบง่าย ขณะเดียวกันมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีอาหารจากธรรมชาติปลอดสารพิษและวัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบชาวปกาเกอะญอ รวมถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนที่พัฒนาจากวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ งานจักสานจากไม้ไผ่ และ กล้วยกรอบน้ำแร่ ซึ่งทางพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงามได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำเป็นอาชีพสร้างรายได้ โดยในปีงบประมาณ 2561 ได้จัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพื่อสร้างและพัฒนาชาวบ้านและบุคลากร ในชุมชนที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว ให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำมาต่อยอด ในการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาสินค้าชุมชนเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวที่ยังรักษาอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน “โป่งน้ำร้อน” ได้อย่างชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อน มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพราะนอกจากจะมีต้นทุนทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวิถีชาวปกาเกอะญอที่ บ่อน้ำพุร้อน น้ำตกที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนแล้วขณะนี้ชาวบ้านบางรายก็เริ่มทำบ้านให้เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์เปิดให้นักท่องเที่ยวพัก โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีการอยู่ การกินอาหารพื้นถิ่นแบบชาวปกาเกอะญอ ซึ่งถือว่าโครงการนวัตวิถีจะต่อยอดจากเดิมให้ มีศักยภาพขึ้นในเรื่องการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว บรรจุภัณฑ์ของสินค้าชุมชนเพื่อสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก ยกกระดับพัฒนาด้านทอผ้าโดยนำผ้าทอของชุมชนมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์พร้อมใช้งานเช่น กระเป๋าเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนงานจักสานจะพัฒนาโดยสอนให้ชาวบ้านทำผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายแบบมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เกษตรโฮมสเตย์ ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว ให้มีความพร้อมเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีความเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อยกระดับ “บ้านโป่งน้ำร้อน” อ.เสริมงาม เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ชูจุดขายวิถีถิ่นอยู่แบบปกาเกอะญอ ท่ามกลางขุนเขาแหล่งน้ำตก-บ่อน้ำพุร้อน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดทำแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้เพิ่มในชุมชน นั้น การจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชนต้องอาศัยการทำงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ด้วยการเข้าร่วมเวทีประชาคมและการเก็บข้อมูลจากผู้นำในแต่ละพื้นที่ในเบื้องต้น ข้อมูลสำหรับจัดทำแผนการท่องเที่ยวชุมชนดังนี้

บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ต้องการยกระดับให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกชุมชน เพื่อทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนวิถีธรรมชาติและพักโฮมสเตย์อยู่ในพื้นที่พร้อมทานอาหารพื้นบ้าน และชมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เครื่องจักสานและสินค้าแปรรูปทางการเกษตรโดยเฉพาะสวนกาแฟและสวนแมคคาดีเมียเป็นจุดนำร่องขับเคลื่อนแผนสู่นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวพาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตชุมชนและต้องการเวทีการจัดจำหน่ายสินค้าที่มีต่อเนื่องและกระจายให้ทั่วถึงกันในชุมชน

บ้านจำปุย อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง ต้องการยกระดับให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนวิถีธรรมชาติ สักการะสิ่งศักดิ์คู่เมืองลำปาง (ศาลเจ้าพ่อประตูผา) ชมภาพเขียนสีประวัติศาสตร์และพักโฮมสเตย์อยู่ในพื้นที่พร้อมทานอาหารพื้นบ้าน และชมผลิตภัณฑ์ผ้าปัก และชมสวนผลไม้ ต้องการทักษะความรู้ด้านการสื่อสารออนไลน์เพื่อการจัดจำหน่ายสินค้าได้เหมาะสม

บ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ต้องการยกระดับให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนวิถีธรรมชาติ พักโฮมสเตย์อยู่ในพื้นที่พร้อมรับประทานอาหารพื้นบ้าน และชมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเอกลักษณ์ปกากะญอ ไข่น้ำแร่ธรรมชาติภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า เพื่อสร้างการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และประยุกต์ทักษะในการให้บริการและสื่อสารกับลูกค้าทั้งภายในและภายนอกได้อย่างน่าประทับใจโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ภายในพื้นที่และวัฒนธรรมได้อย่างมั่นใจให้กับหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน

การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวในชุมชนเปรียบเหมือนกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการต้อนรับที่ดีและการบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ หากชุมชนการท่องเที่ยว นั้นๆ ต้อนรับไม่ดีก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากจะกลับมาใช้บริการอีกแต่หากให้การต้อนรับที่ดีทำให้เกิดความประทับใจก็ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาใช้บริการอยู่เรื่อย ๆ เช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ที่เจ้าบ้านที่ดีจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1. เอาใจเขามาใส่ใจเรา และต้อนรับอย่างมีอัธยาศัย 2. มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของการบริการแต่ละประเภทภายในชุมชน อย่างดี รวมทั้งมีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับชุมชนที่อยู่พอสังเขป 3. มีทักษะในการสื่อสาร และให้ข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ด้วยทั้งคำพูด และท่าทีในขณะที่สื่อสาร 4. สามารถเข้าใจความต้องการของลูกค้าผู้มาเยือนได้อย่างเหมาะสม และให้คำแนะนำได้ตรงกับสิ่งที่ลูกค้าต้องการ

สิ่งสำคัญที่คนในชุมชนจำเป็นต้องทราบผลกระทบ และผลประโยชน์ที่เกิดจากการให้บริการที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ประโยชน์โดยรวมที่จะได้รับนั้นจะมีผลกระทบ ดังนี้

1. ต่อเจ้าบ้าน 1) มีงานเสริมรายได้ที่เพิ่มเติมมากขึ้น 2) มีความรู้ในด้านต่างๆ ภายในชุมชนที่กว้างขวางมากขึ้น 3) มีความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น 4) มีความภาคภูมิใจ จากการให้บริการที่ตรงความต้องการ และได้รับคำชมเชยจากนักท่องเที่ยว 5) มีความสนุกและมีความสุขในการให้บริการ 6) ได้เพื่อน จากการที่ทำให้ลูกค้าประทับใจ หลายๆ ครั้งจากการช่วยเหลือด้วยความจริงใจและ เต็มใจ จนความสัมพันธ์ได้พัฒนาจนกลายเป็นเพื่อนที่ดีในอนาคต

2. ต่อชุมชน 1) ชุมชนเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่น 2) เป็นที่กล่าวขวัญถึงและมีภาพลักษณ์ที่ดี 3) มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ร่วมกับชุมชนอื่นในการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือกันเพิ่มเติมและกว้างขวางมากขึ้น 4) คนในชุมชนมีงานทำและอยู่ในพื้นที่โดยไม่โยกย้ายถิ่นฐานออกจากชุมชนโดยไม่จำเป็น ทำให้ครอบครัวของคนในชุมชนมีความอบอุ่นยิ่งขึ้น

3. ต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน 1) ได้รับบริการที่ดี ได้ทั้งความสะดวกสบาย 2) ได้รับข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ 3) ได้รับความสนุก และความประทับใจจากการมาพักผ่อนในครั้งนั้น

ทั้งนี้จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยในพื้นที่ พบว่าในชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องการให้บริการที่สร้างความประทับใจและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงได้จัดหลักสูตรการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Approach) และหลัก Experiential Learning ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อีกทั้งยังสามารถนำความรู้และความเข้าใจจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในงานของตนได้จริง หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมคือ 1) การเป็นเจ้าบ้านที่ดี 2) มัคคุเทศก์ชุมชน 3) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเบื้องต้น และ 4) มาตรฐานโฮมสเตย์ โดยมีวิธีการฝึกอบรมด้วยวิธี 1. การระดมสมอง (Brainstorming) 2. ฝึกหัดปฏิบัติ (Skills Practice) 3. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) 4. กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชน

บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง นำโดยผู้ใหญ่สมบัติ ปาแก้ว ร่วมกำหนดนโยบายโดยผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง ผู้ประกอบการคณะผู้วิจัยและพี่น้องชาติพันธุ์ลาหู่เลื่องบ้านป่าคาสันติสุข ซึ่งได้แนวทางในการวางรูปแบบการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในพื้นที่ผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน โดยสรุปร่วมกันว่าจะดำเนินเรื่องเล่าตามรอยวิถีวัฒนธรรม ใช้การเล่าเรื่องผ่านต้นแมคคาเดเมียต้นแรกเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นคู่กับอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งทางการท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรและเสน่ห์แห่งวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง

บ้านจำป๋าย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง นำโดยผู้ใหญ่สมบูรณ์ คำปลิวร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้บัญชาการค่ายประจักษ์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวจังหวัด ผู้ประกอบการคณะผู้วิจัยและชาวบ้าน ซึ่งได้

แนวทางในการวางรูปแบบการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในพื้นที่ผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนที่ผูกพันกับศาลพ่อเจ้าประตู่ผาที่มีความรักบ้านเมือง ปกป้องให้พ้นจากอริศัตรูมาจนถึงปัจจุบัน โดยสรุปร่วมกันว่าจะดำเนินเรื่องเล่าตามรอยวิถีวัฒนธรรม ใช้การเล่าเรื่องผ่านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ เป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นคู่กับอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเรื่องเล่าของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งทางการท่องเที่ยวด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกป่อกบ้านได้รับโอกาสและวางแผนร่วมกันต่อไปในอนาคต

บ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอสริมงาม นำโดยผู้ใหญ่ปาน วันดู กำหนดนโยบาย ร่วมกับผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ครูโรงเรียนโป่งน้ำร้อน การท่องเที่ยวจังหวัด ผู้ประกอบการ คณะผู้วิจัยและพี่น้องชาติพันธุ์ปาเกะญอ ได้แนวทางในการวางรูปแบบการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในพื้นที่ผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน โดยสรุปร่วมกันว่าจะดำเนินเรื่องเล่าตามรอยวิถีวัฒนธรรม ใช้การเล่าเรื่องผ่านต้นมะม่วงต้นแรกอายุกว่า 100 ปี เป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่สร้างรายได้สู่ชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นคู่กับอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งทางการท่องเที่ยวด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกันและจุดร่วมที่ 3 ชุมชนต้องการขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชนมีดังนี้ 1) กำหนดต้นทุนทางทรัพยากรที่มีค่าของพื้นที่เป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชน 2) การเล่าเรื่องผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมา 3) การถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านประเพณีความเชื่อของชุมชน 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน 5) การขับเคลื่อนภายในชุมชนให้เข้มแข็งก่อนแล้วยกระดับนโยบายสู่ระดับจังหวัดต่อไป โดยคณะผู้วิจัยได้ถอดองค์ความรู้ชุมชนจากการสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มและการสาธิตแบบมีส่วนร่วมตลอดจนการสังเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังภาพนำเสนอ ดังนี้

ภาพที่ 1 เปิดเวทีประชุม

ภาพที่ 2 การสนทนากลุ่มย่อย

ภาพที่ 3 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำ

ภาพที่ 4 การประชุมกลุ่มย่อย

ภาพที่ 5 การเปิดใจของผู้นำชุมชน

ภาพที่ 6 การให้คำแนะนำจากหน่วยงาน
ภาครัฐ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

การวิเคราะห์พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้ง 3 ชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดพลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) ซึ่งเป็นกระแสนการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับจากวงวิชาการและการได้รับการกล่าวถึงมาก ในฐานะที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและมีการขับเคลื่อนแบบไม่หยุดนิ่ง คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกเหนือวงศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐสังคมหรือชุมชน ศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐในที่นี้ ไม่ได้จำกัดความหมายอยู่แต่เฉพาะในเชิงกายภาพเท่านั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่วนใหญ่นิยมศึกษากันมักเป็นประวัติศาสตร์ของเมือง หมู่บ้าน หรือชนกลุ่มน้อยที่อยู่อาณาเขตราชธานีหรือเมืองหลวง/นครหลวงของรัฐออกไป แต่สังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐในที่นี้ หมายถึงเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ หมายถึงประวัติศาสตร์สังคม/กลุ่มชนในเชิงกายภาพอาจอยู่ในบริเวณศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐแต่ในเชิงวัฒนธรรมแล้ว ไม่ได้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐแต่อย่างใด ดังนั้นในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เลือกมาทั้งหมดไปถึง “ท้องถิ่น” ในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางอำนาจรัฐด้วย

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาพลวัตประวัติศาสตร์สังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐนี้ก็เนื่องจากว่าสังคมหรือชุมชนต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่มีประวัติศาสตร์ของตนเอง นอกจากนั้นแล้วประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนต่างๆยังมีบทบาทที่

แยกแยะกันไม่ได้ จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของรัฐหรือชุมชนหรือหน่วยงานทางสังคมหรือชุมชนอื่นๆ ดังนั้น การศึกษาพัฒนาการในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นในแนว Action Research เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงอย่างเดียว หากแต่รับรู้ถึงปัญหาของคนในชุมชนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแปลงข้อมูลเหล่านี้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น อันจะเป็นการช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามารับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นและนำไปสู่การแก้ปัญหาให้ตรงจุด

การจัดทำแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้เพิ่มในชุมชน : บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่มาะและบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ตรงกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นกระบวนการเตรียมขั้นตอนต่างๆ เพื่อนำองค์กรมุ่งหน้าไปสู่เป้าหมายหรือสถานภาพอันพึงปรารถนาแห่งอนาคต ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือตั้งไว้และสอดคล้องกับพรณา พลฤกษ์วารณ (2552) สรุปได้ว่ายุทธศาสตร์ หมายถึง การวางแผนงานสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและภัยคุกคาม (อุปสรรค) โดยเป็นการวิเคราะห์ SWOT ในกรอบระยะเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อประกอบการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่ประหยัดและบรรลุเป้าหมายสูงสุด ด้วยการจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชนต้องอาศัยการทำงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ด้วยการเข้าร่วมเวทีประชาคมและการเก็บข้อมูลจากผู้นำในแต่ละพื้นที่ในเบื้องต้น ภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการวางแผนยุทธศาสตร์ของวันชัย มีชาติ (2557) ว่าด้วยการวางแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดพันธกิจขององค์กร 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ 4) การกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กร และ 5) การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ นิชนันท์ อ่อนรัตน์ (2561) ได้ทำการศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี

การบริหารจัดการทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวไทยสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นรูปแบบตามหลักสากลดัง Harssel (อ้างในเกษรา เกิดมงคล, 2545) จำแนกถึงรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 10 รูปแบบดังนี้ 1. การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) 2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) 3. การท่องเที่ยวเชิงสังคม (Social Tourism) 4. การท่องเที่ยวเชิงกิจกรรม (Active Tourism) 5. การท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมสร้างสรรค์ (Recreation Tourism) 6. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) 7. การท่องเที่ยวตามกลุ่มสนใจ (Specialized Tourism) 8. การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญ (Religious Tourism) 9. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) 10. การท่องเที่ยวเชิงสืบประเพณีชนกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism)

การเป็นเจ้าบ้านที่ดี และประยุกต์ทักษะในการให้บริการและสื่อสารกับลูกค้าทั้งภายในและภายนอกได้อย่างน่าประทับใจโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ภายในพื้นที่และวัฒนธรรมได้อย่างมั่นใจให้กับหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Culture Tourism) ว่าเป็น

กลไกที่แยก “นักท่องเที่ยวนอก” ออกจาก “นักท่องเที่ยว” ได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ รสนิยมและความสนใจที่ค่อนข้างไปทางการศึกษา ที่ทำให้อยากรู้อยากเห็น ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองของตนเอง สะท้อนถึงความเป็นนักคิด นักจัดการที่แสวงประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกอย่างเดียว เหมือนกับนักท่องเที่ยวนอกทั้งหลายที่เอาความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนไปเที่ยว สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) สรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวเชิงความรู้และความภาคภูมิใจ” โรเบิร์ตดัลเบียร์ (Robert W. McIntosh, Charles R. Goelner :1986) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า “เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิตและความนึกคิดซึ่งกันและกัน” และได้ให้แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้ 1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม 2. พัฒนาการท่องเที่ยวที่จะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากขึ้น 3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบของประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าในท้องถิ่นนั้น ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใดและจำนวนเท่าใด 4. ควรมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ 5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรองรับสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป 6. เงินทุน แรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นด้วย เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ 7. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้น 8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น 9. การที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อยจากแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับพรดาว พุพานิชย์พฤษ (2559) ได้ทำการศึกษากรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้เสนอแนวทางการกรอบนโยบาย 4 ด้าน คือกรอบนโยบายด้านการจัดการภาครัฐ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และกรอบนโยบายด้านพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวคือ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็นทุกเรื่องและแจ้งระดับความต้องการในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

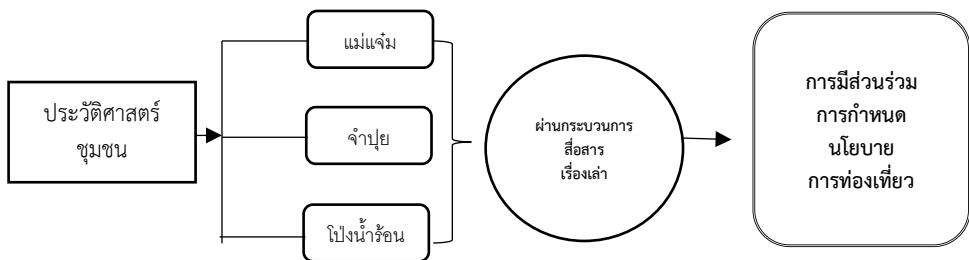
นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การต้อนรับนักท่องเที่ยวในชุมชนเปรียบเหมือนกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการต้อนรับที่ดีและการบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ หากชุมชนการท่องเที่ยวนั้นๆ ต้อนรับไม่ดีก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากกลับมาใช้บริการอีกแต่หากให้การต้อนรับที่ดีทำให้เกิดความประทับใจก็ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาใช้บริการอยู่เรื่อย ๆ เช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ที่เจ้าบ้านที่ดีจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1. เอาใจเขามาใส่ใจเรา และต้อนรับอย่างมีอัธยาศัย 2. มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของการบริการแต่ละประเภทภายในชุมชน อย่างดี รวมทั้งมีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับชุมชนที่อยู่พอสังเขป 3. มีทักษะในการสื่อสาร และให้ข้อมูล การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ด้วยทั้งคำพูด และท่าทีในขณะที่สื่อสาร 4. สามารถเข้าใจความต้องการของลูกค้าผู้มาเยือนได้อย่างเหมาะสม และให้คำแนะนำได้ตรงกับสิ่งที่ลูกค้าต้องการสิ่งสำคัญที่คนในชุมชนจำเป็นต้องทราบผลกระทบ และผลประโยชน์ที่เกิดจากการให้บริการที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชน ซึ่งทั้ง 3 ชุมชนต้องการขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ของแต่ละชุมชนมีดังนี้ 1.กำหนดต้นทุนทางทรัพยากรที่มีค่าของพื้นที่เป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชน 2.การเล่าเรื่องผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมา 3.การถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านประเพณีความเชื่อของชุมชน 4.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน 5.การขับเคลื่อนภายในชุมชนให้เข้มแข็ง ก่อนแล้วยกระดับนโยบายสู่ระดับจังหวัดต่อไปทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมหมายถึงการที่สมาชิกในสังคมได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจกระบวนการดำเนินงานร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน (Stakeholder) กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้ให้ลักษณะการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้ 1.ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) คือการที่บุคคลได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนทำให้บุคคลสามารถเกิดความรู้สึก “ความเป็นเจ้าของ” ในสิ่งนั้นๆ ดังเช่นชาวบ้านลุ่มลบนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแม่น้ำมูลเมื่อรัฐบาลมาสร้างเขื่อนจึงมีการประท้วงต่อต้านเกิดขึ้น 2. มีส่วนร่วมทำให้เกิด “อัตลักษณ์” ที่หลากหลายคือการที่บุคคลได้แสดง “ตัวตน” ตามลักษณะแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มแต่ละวัฒนธรรมที่บุคคลเกิดความรู้สึกว่า “นี่เป็นแบบของเราเป็นของของเรา” 3. การมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องและผูกพัน (Concern) คือการที่บุคคลมีความรู้สึกรับรู้และผูกพันเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งที่ใกล้และไกลตัวด้วยการมองเห็นสรรพสิ่งทุกอย่างโยงใยผูกพันกันดังสำนวนที่ว่า “เด็ดดอกไม้ดอกหนึ่งสะเทือนไปถึงดวงดาว” 4. การมีส่วนร่วมช่วยให้สามารถระดมเอาพลังทางสังคมมาใช้งานได้คือการที่บุคคลผ่านกระบวนการกระตุ้นความรู้สึกถึงระดับการผลักดันให้เกิด “การลงมือกระทำ” ดัง

ตัวอย่างเช่นการจัดงานเฉลิมฉลองครองสิริราชสมบัติ 60 ปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. 2549 ทั้งภาครัฐและเอกชนได้สร้างความรู้สึกให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าเกิดความรู้สึก “จงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวของเรา” ด้วยการระดมพลังทางสังคมมาใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ทุกคนพร้อมใจสวมเสื้อสีเหลืองติดตราฉลองราชย์ฯ การประดับธงสัญลักษณ์ฉลองราชย์ฯ เป็นต้นกระบวนการมีส่วนร่วมจึงเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการระดมความร่วมมือร่วมใจของพลังทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge)

แผนภาพที่ 1.1 องค์ความรู้พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในพื้นที่ผ่านการสื่อสารโดยเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งเรื่องเล่าตามรอยวิถีวัฒนธรรมเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นคู่กับอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดยบางพื้นที่ก็มีความโดดเด่นในเชิงประวัติศาสตร์ เช่น บ้านจำป๋วย มีพ่อเจ้าประตู่ที่มีความรักบ้านเมือง ปกป้องให้พ้นจากอริศัตรูมาจนถึงปัจจุบันเรื่องเล่าของแต่ละชาติพันธุ์ในพื้นที่ทั้งนี้เรื่องเล่าต่าง ๆ ถือว่าเป็นพลวัตประวัติศาสตร์ที่เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางการท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรและเสน่ห์แห่งวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในทุกมิติของสังคมโดยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ชุมชนควรยึดถือแนวทางการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อเป็นการสร้าง อัตลักษณ์ที่โดดเด่น
2. หน่วยงานในพื้นที่ควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน โดยการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวทั้งสามพื้นที่ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ
3. จังหวัดลำปาง ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยกำหนดเป็นแผนระดับจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระดับประเทศ ซึ่งจะต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยวอัตลักษณ์ชุมชนซึ่งเป็นการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง เพื่อเชื่อมโยงให้เกิดการท่องเที่ยวครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในจังหวัดลำปาง

เอกสารอ้างอิง (Reference)

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมงานวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นิชนันท์ อ่อนรัตน์. (2561). นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*. 4(2), 25.
- นิภา ศรีไพโรจน์. (2531). *หลักวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.
- พรธนา พฤกษ์วรารณ. (2552). *การบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง*. ลำปาง: สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมือง และชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- แพรวดา พุพานิชย์พฤกษ์. (2559). กรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา เกาะช้าง จังหวัดตราด. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. 23(1), 57.
- วันชัย มีชาติ. (2557). *การบริหารองค์การ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2556). *ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562*. เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). *รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และ
- McIntosh, Robert W. and Goeldner, Charles R. (1986). *Tourism Principle, Practices, Philosophines*. 5th ed. New York: John Wiley and Sons, Inc.

